

ÖDÖN VON HORVÁTH

Un fill del nostre temps

Traducció d'Anna Soler Horta
Epíleg de Jordi Jané-Lligé

f

F O N O L L

JUNEDA, 2020

Anna Soler Horta (Arbúcies) és llicenciada en traducció i interpretació. Ha traduït al català obres d'assaig, narrativa, poesia i teatre, majoritàriament de l'alemany i l'anglès.

De l'alemany al català ha traduït llibres de Hannah Arendt, Ingeborg Bachmann, Samuel Beckett, Walter Benjamin, Hermann Hesse, Arthur Schnitzler i W. G. Sebald, entre altres. Ha col·laborat amb altres traductors per traduir autors com Fiódor Dostoievski, Sándor Márai i Fernando Pessoa. En el terreny del teatre, ha traslladat al català obres de Thomas Bernhard, Edward Bond, Bertolt Brecht, Sarah Kane, David Mamet, Lars Norén i Roland Schimmelpfennig, i és autora d'algunes adaptacions per a l'escena. També ha traduït llibres de literatura infantil i juvenil. El 2019 va rebre el Premi Ciutat de Barcelona de traducció. *Un fill del nostre temps* és la seva segona col·laboració amb l'editorial Fonoll, després de la traducció de *Joventut sense Déu*, del mateix Ödön von Horváth.

1a edició: juny de 2020

Títol original: *Ein Kind unserer Zeit*

© de la traducció: Anna Soler Horta

© de l'epíleg: Jordi Jané-Lligé

© de les característiques d'aquesta edició: Editorial Fonoll

Assessorament lingüístic: Mar Esteller Mas

Disseny de col·lecció: Setanta

Cobertes i maquetació: Núria Mirada (La Mirada Gràfica)

Impressió: Romanyà Valls

Editat per:

Editorial Fonoll, SL

C/ Prat de la Riba, 128 · 25430 Juneda

www.editorialfonoll.cat

ISBN: 978-84-121463-2-5

Dipòsit legal: DL L. 7-2020

Advertiment legal:

Està rigorosament prohibida, sense l'autorització dels titulars del copyright, la reproducció total o parcial d'aquesta obra per qualsevol procediment, incloent-hi la reprografia i el tractament informàtic.

The translation of this work was supported by a grant from the Goethe-Institut which is funded by the German Ministry of Foreign Affairs, and by a grant from the Austrian Federal Chancellery - Division of Arts and Culture.

Generalitat de Catalunya
**Departament
de Cultura**

**GOETHE
INSTITUT**

Sprache. Kultur. Deutschland

El pare de totes les coses

Soc soldat.
I m'agrada ser-ho.

Al matí, quan el gebre cobreix els camps, o al vespre, quan la boira surt dels boscos, quan el blat es gronxa i la dalla espurneja, tant si plou com si neva o el sol riu, nit i dia..., sempre estic content d'haver-me allistat a l'exèrcit.

La meva vida torna a tenir sentit! Estava desesperat, tan jove i sense saber cap a on tirar. El món no ofería cap sortida i el futur estava mort. Jo ja l'havia enterrat.

Però ara torna a ser a les meves mans i no el penso deixar anar, ressuscitat d'entre els morts!

No fa ni mig any feia cua esperant que el comandant metge l'examinés. «Apte!», va dir el metge, i el futur em va donar uns copets a l'espatlla. Encara els sento.

I tres mesos després em van plantar una estrella al coll nu de l'uniforme, una estrella de plata. Per la bona punteria, el millor tirador del batalló de metralladores. Em van ascendir a caporal, que aviat és dit.

Sobretot a la meva edat.

Perquè soc un dels més joves de tota la unitat.

Però només per fora.

Per dintre soc més gran. I això és per culpa dels anys que vaig estar a l'atur.

Quan vaig deixar l'escola, em vaig convertir en un aturat.

Volia treballar d'impressor, perquè m'agradaven les grans màquines que imprimeixen els diaris, els del matí, el migdia i el vespre.

Però no hi va haver res a fer.

Tot va ser en va.

Ni com a aprenent en una impremta dels afores, no em van voler. Per no parlar del centre!

Les grans màquines deien: «Tenim més gent de la que ens cal. Treu-t'ho del cap, pallús!».

I m'ho vaig treure del cap, i del cor i tot, perquè tothom té el seu punt d'honor. Fins i tot un gos sense feina.

A passeig, rodes miserables, premses, èmbols, corretges de transmissió! A passeig!

Em van enviar a la beneficència, primer a l'estatal i després a la privada.

I ja em tens fent cua per un plat de sopa. A la porta d'un convent.

A la teulada de l'església hi havia sis estàtues de pedra. Sis sants. Cinc homes i una dona.

Jo em menjava la sopa.

Nevava i els sants tenien uns barrets alts i blancs.

Jo no en tenia, de barret, i esperava el desglaç.

Els dies es van anar allargant i les tempestes van amainar...

Jo em menjava la sopa.

Ahir vaig tornar a veure una mica de verd.

Els arbres floreixen i les dones es tornen transparents.

Jo també m'he tornat transparent.

Perquè duc una jaqueta arrossinada, i els pantalons van pel mateix camí...

La gent comença a esquivar-me.

Tinc el cap espès, ple d'idees boiroses.
A cada cullerada són més repugnants.
Tot d'una m'aturo.
Deixo l'escudella a l'empedrat. Està mig plena i sento un
buit a l'estómac, però no en vull més.
No en vull més!
Els sants de la teulada contemplen l'aire blau.
No, no vull més sopa! Cada dia el mateix aigüerol! No-
més de veure'l se'm gira el ventrell!
Llença-la d'una vegada!
Prou! A la merda!...
Els sants de la teulada em venten una mirada de reprovació.
No em mireu així des d'allà dalt, baixeu a ajudar-me
aquí baix!
Necessito una jaqueta nova, uns pantalons..., una al-
tra sopa!
Un canvi, senyors! Un canvi!
M'estimo més robar que pidolar!
I molts dels qui feien cua pensaven com jo, homes vells
i de més joves... No eren pas els pitjors.
Ens hem fet un tip de robar, ja ho crec. Normalment ar-
ticles de primera necessitat. Però també tabac i cigarrets, vi
i cervesa.
Solíem anar als horts dels voltants. Quan l'hivern era a
tocar i els feliços propietaris es resguardaven del fred a la
cuina de casa.
Van estar a punt d'enxampar-me un parell de vegades,
un cop en una caseta de banys.
Però em vaig escapar sense ser reconegut.
Pel gel, a l'últim moment.
Si la policia m'hagués agafat, ara tindria antecedents.

Però el gel em va donar un cop de mà, l'agent va caure tan llarg com era.

I els meus papers van continuar immaculats.

Cap ombra del passat no plana damunt els meus documents.

Soc una persona honorada, jo, va ser la desesperació del moment el que em va torçar del camí dret, com les canyes al vent..., durant sis anys dissortats. La situació cada cop es feia més costeruda i la pena al cor cada cop era més gran. Estava ben amargat, ves si no.

Però ja torno a estar content!

Perquè ara sé quin és el meu lloc.

Ja no he de patir per si demà menjaré. I, quan les botes se'm trenquin, me les adobaran, i quan l'uniforme se m'esparraqui, me'l canviaran per un de nou, i quan arribi l'hivern, ens donaran abrics. Uns abrics ben gruixuts. Els he vist.

Ja no cal que el gel m'allargui la mà!

Ara trepitjo terra ferma.

Per fi tot està en ordre.

Adeu, preocupacions diàries!

Ara sempre tens algú al costat.

A dreta i esquerra, nit i dia.

«A formar!», ens ordenen.

Ens posem en formació.

Al pati de la caserna.

La caserna és com una ciutat sencera, no s'abasta amb un cop d'ull. Som soldats d'infanteria, equipats amb armes lleugeres i pesants i parcialment motoritzats. A mi encara no m'han assignat cap vehicle.

El capità ens passa revista. El seguim amb la mirada i, quan ha fet tres passes, tornem a mirar endavant. Drets i immòbils. Com ens han ensenyat.

L'ordre per damunt de tot!

Estimem la disciplina.

Per a nosaltres és el paradís, després de la inseguretats de la nostra joventut a l'atur...

També estimem el capità.

És un gran home, just i sever, un pare ideal.

Ens passa revista pausadament, cada dia, i comprova que tot estigui bé. No tan sols que hàgim enllustrat els botons... No, a través de l'equip ens veu l'ànima. Tots ens n'adonem.

Somriu poc, i ningú no l'ha vist riure mai. A vegades gairebé ens fa pena, però no li podem retreure res. A tots ens agradaria ser com ell.

El tinent és d'una altra pasta. També és just, però sovint es posa fet una fera i t'escriu per qualsevol bestiesa. Però no l'hi tenim en compte, està molt nerviós perquè treballa massa. Vol entrar a l'estat major i es fa un fart d'estudiar. Sempre tragina un llibre i es crema les celles llegint.

Al seu costat, el nostre alferes és un xitxarel·lo. Té si fa no fa la mateixa edat que nosaltres, uns vint-i-dos anys. Més d'una vegada li agradaria esbrincar-nos, però no s'hi atreveix. Tot i així l'apreciem força, perquè és un esportista de primera, el nostre millor esprintador. Corre amb molta classe.

Ben mirat, l'exèrcit s'assembla força a l'esport.

Gairebé es podria dir que és l'esport més bonic de tots, perquè no es tracta només de batre rècords. Es tracta d'una cosa millor. De la pàtria.

Hi va haver un temps que no estimava la meua terra. Estava governada per renegats i finançada per foscos poders supranacionals. No és pas gràcies a ells, que encara estic viu.

No és pas gràcies a ells, que ara puc desfil·lar. En formació.

No és pas gràcies a ells, que avui torno a tenir una pàtria.
Un imperi fort i poderós, un model a seguir per al món sencer!

Que un dia dominarà el món, el món sencer!

Estimo la meva pàtria des que va recuperar l'honor!

Ja no he de demanar caritat, ja no em cal tornar a robar.

Tot ha canviat.

I encara canviarà més!

La pròxima guerra la guanyarem. Paraula!

I, encara que els nostres líders exaltin la pau, els meus camarades i jo ens piquem l'ullet. Els nostres líders la saben molt llarga, ensarronaran a tothom, perquè dominen com ningú l'art de la mentida.

Sense mentida no es pot viure.

I, mentrestant, nosaltres ens preparem.

Cada dia ens posem en formació i sortim de la caserna, al mateix pas.

Marxem per la ciutat.

Els civils ens contemplen amb satisfacció, tret d'alguns que no es dignen a mirar-nos, com si estiguessin enfadats amb nosaltres. Però només són quatre vells, i això i no res és el mateix. Sí que ens toca una mica els nassos que apartin la vista o que de cop i volta, sense venir al cas, s'aturin davant un aparador i girin el cap. De totes maneres ens acaben veient reflectits al vidre, i llavors es posen rabiosos com un bitxo.

Sí, senyories, vells xarucs, desferres humanes, vosaltres i la vostra avorrida xerrameca pacifista haureu d'abaixar el cap! Ja podeu mirar bé els embotits, les joguines, els llibres i els sostenidors! Ens veureu per totes bandes!

També marxarem pels aparadors!

Ja ho sabem, que no us som simpàtics.

Us conec com si us hagués parit!

El meu pare és un dels vostres.

Ell també aparta la vista quan em veu desfilat.

No ens suporta, als soldats, perquè odia la indústria armamentista. Com si el problema més greu del món fos si un industrial que es dedica a vendre armes té dret o no a guanyar-se la vida!

Que se la guanyi, si subministra el material religiosament!

Canons de primera, munició i tot el que convingui...

Per a la gent d'avui això ja no és cap problema.

Perquè hem entès que el més important en la vida d'un home és la pàtria. Per damunt de tot. Tota la resta són violes.

Quan a la pàtria li va bé, els va bé a tots els seus fills. Si li va malament, encara que no els vagi malament a tots els seus fills, les excepcions no compten davant el cos viu de la nació.

I a la pàtria només li va bé quan se la tem, quan té una arma de bon tall...

I aquesta arma som nosaltres.

Jo també en formo part.

Però encara hi ha gent que s'entesta a negar l'evidència, que es resisteix a veure-la, perquè estan atrapatats en ideologies grolleres del segle XIX. El meu pare pertany a aquesta vella guàrdia.

Una guàrdia ben trista.

Un exèrcit derrotat.

El meu pare és un hipòcrita.

El 1917 el van fer presoner de guerra, i no va tornar a casa fins a les acaballes del 1919. Jo vaig néixer el 1917, soc un fill de la guerra, doncs, encara que no recordo res d'aquella famosa Gran Guerra, és clar. Ni dels anys que van

venir després, els anomenats *anys de postguerra*. Només a vegades me'n ve alguna imatge borrosa. Els meus records de veritat es remunten al 1923, si fa no fa.

El meu pare és cambrer, un escarràs que viu de les propines. Assegura que la Gran Guerra li va fer perdre la posició social, perquè abans del 1914 només treballava en locals de categoria, mentre que ara es consumeix en un establiment mediocre dels afores. El cas és que, des que el van tancar, coixeja una mica, i en un negoci de primera classe ja em diràs què hi faria, un cambrer coix.

Però, a pesar de la pròpia tragèdia, no té cap dret a malparlar de la guerra, perquè la guerra és una llei natural.

El problema del meu pare és que troba pèls en tot. Quan encara compartíem habitació, ens les teníem cada dia. Sempre diu penjaments de la gent rica, però en el fons la troba a faltar... A canvi d'una propina els lleparia el cul! És un hipòcrita de cal Déu, no en vull saber res.

Si per casualitat no fos el meu pare, em preguntaria: qui és aquest desgraciat?

Una vegada li vaig dir: «No pateixis per la pròxima guerra, a la teva edat no et voldran per a res!». D'entrada es va quedar callat i em va mirar com si intentés recordar alguna cosa. «Ja no ets ningú», vaig afegir. Ell no va badar boca, però de cop em va llançar una mirada d'odi terrible, com si anés a abraonar-se damunt meu. I va començar a cridar com un boig: «Doncs ves-te'n a fer el soldat!», va dir. «Ves i ja t'ho trobaràs! Saluda la guerra de part meva! More't, si això és el que vols! More't!».

El vaig deixar amb la paraula a la boca.

En fa tres anys, d'això.

Encara sento com m'escridassa i em veig a mi a l'escala.

Tot d'un plegat em vaig aturar i vaig fer marxa enrere. M'havia descuidat el llapis, i volia anar a les redaccions dels diaris, allà on posen les pàgines d'anuncis en vitrines, per si hi trobava alguna feina... Llavors encara creia en contes de fades.

Quan vaig tornar a entrar a l'habitació, el pare estava plantat a la finestra i mirava a fora. Era el seu dia lliure.

Es va girar un moment...

«M'he deixat el llapis», vaig dir.

Ell va assentir amb el cap i va tornar a mirar al carrer.

Tenia una mirada estranya.

Havia plorat?

Vaig tornar a marxar.

Plora, si vols, em vaig dir, en tens motius de sobres. La vostra generació és la culpable que jo no alci el cap... (En aquella època encara estava a l'atur i el futur no existia.)

La generació dels nostres pares es va deixar emportar per ideals estúpids de drets dels pobles i pau eterna, i encara no ha entès que fins i tot els animals es mengen els uns als altres. No hi ha drets sense força. No s'ha de pensar, s'ha d'actuar!

La guerra és el pare de totes les coses.

Amb el meu, de pare, ja no hi tinc tractes.

No el suportó, sempre fent el ploricó!

És el conte de mai no acabar: «Abans de la guerra sí que vivíem bé!»... Em treu de polleguera.

Tant se me'n foten, els temps d'abans de la guerra.

Me'n puc fer una idea donant un cop d'ull a les fotografies velles.

Tenies un pis de tres habitacions, encara no t'havies casat i feies el que se'n diu vida de solter.

Dones i timbes.

Tothom tenia diners llargs.

Una època corrompuda.
L'odio.
Tothom tenia feina, es guanyava la vida, ningú no pas-
sava gana ni s'havia de preocupar per res...
Una època repugnant!
Odio la vida regalada!
Endavant, sempre endavant!
Marxeu, marxeu!
Avancem, res no ens atura!
Ni els sembrats, ni les closes, ni les tanques...
Hi passarem pel damunt!
Marxeu, marxeu!
Avancem, i ens posem a aixopluc en un turó per contro-
lar la carretera que hi ha a sota.
De moment només són maniobres.
Però aviat anirà de debò, els senyals són cada cop més clars.
La guerra que està a punt d'esclatar serà molt diferent
d'aquella Gran Guerra! Molt més gran, més violenta, més
brutal... Una guerra d'extermini, caigui qui caigui!
Tu o jo!
Nosaltres mirem la realitat de cara.
No l'esquivem, no vivim d'il·lusions...
Disparen els obusos.
Els projectils espuirgen un tros lluny.
Encara no fan foc amb munició real.
A baix, a la carretera, apareixen dues noies en bicicleta.
No ens veuen.
S'aturen en sec i miren al seu voltant.
Tot seguit una d'elles va darrere un matoll i s'ajup. Se'ns
escapa el riure, i darrere meu l'alferes també fa una rialleta.
El sergent primer mira amb els prismàtics.

Un bronzit travessa el cel. Un aviador. Passa volant damunt nostre.

La noia no s'immuta, només aixeca el cap.

Vola molt amunt, l'aviador, des d'allà dalt no la veurà. Ella ho sap.

En nosaltres ni hi pensa.

I, en canvi, sempre serem nosaltres, els soldats d'infanteria, els qui decidirem les guerres i no pas els aviadors! Encara que se'n parli tant, d'ells, i tan poc de nosaltres. Encara que ells vagin tan ben uniformats... Ja veurem si són capaços de fer el que s'imaginem! Es pensen que des d'allà dalt poden arasar un país, i que nosaltres, els soldats d'infanteria, només n'hem d'ocupar les ruïnes..., sense córrer cap perill! Una policia de primera línia. Ja ho veurem!

Ja veurem si som sobrers, nosaltres! O de segona categoria!

No, no m'agraden els aviadors!

Una xusma petulant.

I les dones són tan curtes que sospiren per ells.

És el seu ideal suprem!

També les d'aquí baix, a la carretera, ara li fan senyals, entusiasmadades.

Totes les vaques volen ballar amb un aviador!

Deixeu-lo estar, beneïtes... A vosaltres també us mira amb menyspreu perquè no sabeu pilotar un avió!

Sí, nosaltres ens arrosseguem per terra i pel fang! Però tard o d'hora també vosaltres us embrutareu les mans!

Us ho asseguro.

—Mare de Déu Senyor! —exclama l'alferes.

Què passa?

Mira fixament al cel...

Allà, l'aviador!

Cau!

—L'ala esquerra està fotuda —diu el sergent primer amb els ulls enganxats als prismàtics.

Cau, cau...

Deixa un núvol de fum darrere seu...

Cada cop més de pressa.

El seguim amb la vista.

I aleshores penso: És curiós, no pensaves fa un moment que tant de bo caigués...?

—Aquests se'n van de pet al sot —diu el sergent primer.

Ens hem posat tots drets d'un salt.

—A cobert! —crida el sergent primer.

—A cobert!

Tres taüts damunt tres curenyes, tres taüts d'aviador. El pilot, l'observador i el radiotelegrafista. Presentem armes, el timbal retruny i sona *La cançó dels bons camarades*.

En acabat ens ordenen: «Reseu!».

Abaixem el cap, però no resem.

Cap de nosaltres ja no resa.

Només ho fem veure.

Una mera formalitat.

«Estimeu els vostres enemics.»... Ja no ens diu res, això. Nosaltres diem: «Odieu els vostres enemics!».

Amb l'amor es va al cel, amb l'odi farem via...

Perquè des que sabem que l'individu no pinta res, que només és algú quan es posa en formació, ja no necessitem l'eternitat celestial.

Per a nosaltres només hi ha una eternitat: la vida del nostre poble. I només un deure celestial: morir per la vida del nostre poble.

Tota la resta està passada de moda.

Ens posem en formació.

Alineats, colze a colze.

Soc el novè per la dreta, començant pel més alt. El més alt de tots fa u vuitanta, el més baix u seixanta-cinc, jo u setanta-quatre. Ni massa alt ni massa baix.

Vist des de fora, m'agrado prou.